

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Adam Roch

SSN Anna Dziergawka

w sprawie **B. S.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 17 lipca 2024 r.,

skargi prokuratora

na wyrok sądu odwoławczego – Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z dnia 25 stycznia 2024 r., sygn. akt II AKa 94/23,

uchylający wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 4 stycznia 2023 r., sygn. akt XI Ko 89/22-O

i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

Anna Dziergawka Paweł Kołodziejski Adam Roch

[PGW]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 4 stycznia 2023 r., sygn. akt XI Ko 89/22-O zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy B. S. z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności oraz wydania i wykonania orzeczenia w sprawie II K 441/87 Sądu Rejonowego w Tczewie kwotę 110.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz 17.394,08 zł tytułem odszkodowania, wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, oddalając w pozostałym zakresie wnioski o zadośćuczynienie i odszkodowanie. Wyrok zawierał także rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł zarówno pełnomocnik wnioskodawcy, jak i pełnomocnik uczestnika Skarbu Państwa – Prezesa Sądu Rejonowego w Tczewie. Apelacja tego ostatniego została pozostawiona bez rozpoznania jako pochodząca od podmiotu nieuprawnionego w rozumieniu art. 554 § 2b k.p.k.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wyrokiem z dnia 25 stycznia 2024 r., sygn. akt II AKa 94/23 uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku.

Skargę na wyrok sądu odwoławczego wniósł prokurator, zaskarżając go w całości i podnosząc zarzut „*naruszenia art. 437 § 2 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 4 stycznia 2023 r. wydanego w sprawie o sygn. akt XI Ko 89/22 z wniosku B. S. o zadośćuczynienie i odszkodowanie z tytułu wydania i wykonania orzeczenia w sprawie Sądu Rejonowego w Tczewie sygn. akt II K 441/8, na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, pomimo braku zaistnienia przesłanek, o których mowa w art. 439 § 1 k.p.k., a także braku konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego*”. W konkluzji prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga okazała się zasadna i jako taka musiała skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku sądu odwoławczego i przekazaniem sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności godzi się przypomnieć, że konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, o której mowa w art. 437 § 2 zdanie drugie *in fine* k.p.k., jako powód uchylenia przez sąd odwoławczy zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, zachodzi wówczas, gdy orzekający sąd pierwszej instancji naruszył przepisy prawa procesowego, co skutkowało, w realiach sprawy, nierzetelnością prowadzonego postępowania sądowego, uzasadniającą potrzebę powtórzenia (przeprowadzenia na nowo) wszystkich czynności procesowych składających się na przewód sądowy w sądzie pierwszej instancji (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, OSNK 2019, z. 6, poz. 3). Podzielając w pełni powyższe stanowisko stwierdzić należy, że w przedmiotowej sprawie tego rodzaju okoliczności nie zaistniały.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku doszedł do wniosku, powołując się na treść art. 554 § 2b pkt 1 k.p.k., że organem uprawnionym w przedmiotowej sprawie do reprezentowania Skarbu Państwa był Prezes Sądu Okręgowego w Gdańsku, który nie tylko nie został powiadomiony o terminie rozprawy przed sądem pierwszej instancji, do czego zobowiązuje art. 554 § 3 k.p.k., lecz w ogóle nie zawiadomiono go o toczącym się postępowaniu. Za działającego w imieniu Skarbu Państwa uznano bowiem Prezesa Sądu Rejonowego w Tczewie, co pozostawało w sprzeczności z brzmieniem odpowiednio stosowanego art. 554 § 2b pkt 1 k.p.k. Tym samym błędne określenie *statio fisci* skutkowało – w ocenie sądu *ad quem* – pozbawieniem strony postępowania możliwości realizowania przysługujących jej uprawnień. Uznając Skarb Państwa za stronę postępowania w sprawach prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1693 z późn. zm.; dalej: ustawa lutowa), sąd odwoławczy powołał się na poglądy zaprezentowane w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2023 r., sygn. akt V KK 390/22 oraz z dnia 17 maja 2022 r., sygn.

akt I KA 2/22. Rzecznik jednak w tym, że wskazane judykaty utraciły swą aktualność z uwagi na dokonaną z dniem 28 września 2023 r. zmianę treści art. 8 ust. 3 ustawy lutowej.

Jak słusznie dostrzegł prokurator, a co zdaje się uszło uwadze sądu odwoławczego, na mocy art. 8 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1860; dalej: ustawa nowelizująca) przepis art. 8 ust. 3 ustawy lutowej otrzymał następujące brzmienie: *„W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 554 § 2a i 2b oraz art. 555”*. Oznacza to, że z chwilą wejścia w życie powyższej nowelizacji Skarb Państwa utracił status strony w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy lutowej (za wyjątkiem postępowań określonych w przepisie art. 10 ust. 1 tej ustawy). Ustawodawca *expressis verbis* zakazał bowiem odpowiedniego stosowania zarówno art. 554 § 2a k.p.k., jak i art. 554 § 2b k.p.k., a zatem tych przepisów procedury karnej, które przesadzają, że stroną postępowania o odszkodowanie i zadośćuczynienie jest m.in. Skarb Państwa, zaś organem reprezentującym Skarb Państwa – prezes odpowiedniego sądu (por. postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2024 r., IV KO 114/23, LEX nr 3658139). Wprawdzie w omawianej kategorii spraw w dalszym ciągu odpowiednie zastosowanie znajdzie przepis art. 554 § 3 k.p.k., jednakże ma on wyłącznie charakter techniczny, wskazujący na adresatów zawiadomienia o terminie rozprawy i nie może samoistnie określać kręgu stron postępowania, w oderwaniu od mającego w tym zakresie znaczenie zasadnicze art. 554 § 2a k.p.k., którego stosowanie przepis art. 8 ust. 3 ustawy lutowej po nowelizacji eliminuje, czyniąc to w sposób kategoryczny (postanowienie SN z dnia 15 lutego 2024 r., III KZ 2/24, LEX nr 3692340). Powyższe stanowisko wspiera również analiza treści uzasadnienia projektu przywołanej ustawy nowelizującej art. 8 ust. 3 ustawy lutowej, w którym wskazano, że *„[n]ajbardziej właściwe wydają się zatem zmiany legislacyjne sprowadzające się niejako do »powrotu« w rozpatrywanym zakresie do reprezentacji Skarbu Państwa jedynie na szczeblu prokuratury”* (uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych,

ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw., druk sejmowy 3216 Sejmu IX kadencji). Zważywszy na to, że w ustawie nowelizującej brak jest przepisów z zakresu prawa międzyczasowego w sposób szczególnie normujących zagadnienie postępowań prowadzonych na podstawie ustawy lutowej z udziałem Skarbu Państwa, utrata przezeń statusu strony nastąpiła z dniem wejścia nowelizacji w życie w tym zakresie, bowiem nowelizacja „*chwyciła postępowanie w locie*” (vide postanowienie SN z dnia 22 maja 2024 r., IV KZ 6/24, LEX nr 3717299).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt niniejszej sprawy zauważyć należy, że o ile stwierdzone przez sąd odwoławczy na etapie pierwszoinstancyjnym uchybienie rzeczywiście zaistniało, o tyle nie skutkowało ono koniecznością przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. Skoro bowiem poczynawszy od dnia 28 września 2023 r. Skarb Państwa bezpowrotnie utracił status strony przedmiotowego postępowania, a Prezes Sądu Okręgowego w Gdańsku jego reprezentanta, to zarówno postępowanie apelacyjne, jak i ewentualne postępowanie ponowne przed sądem *a quo* winno się toczyć bez udziału tego organu. W takiej sytuacji wydanie wyroku kasatoryjnego jawi się jako całkowicie nieuzasadnione.

Z tych względów, wobec niestwierdzenia okoliczności, o których mowa w art. 439 § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Procedując powtórnie, Sąd Apelacyjny w Gdańsku będzie związany zapatrywaniami prawnymi przedstawionymi w niniejszym wyroku (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.).

Anna Dziergawka Paweł Kołodziejski Adam Roch

[PGW]

[ms]